

MEHMET DERVİŞ TURHAN. (1980 -1984)

1919 yılında Mardin'de doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1942 senesinde bitirdikten sonra, Artvin Cumhuriyet Savcı Yardımcısı olarak 16.8.1945 günü mesleğe başlayan Mehmet Devriş Turhan, daha sonra sırasıyla; Çemişgezek Hâkimliği ve Simav Hukuk Hâkimliği ile Eskişehir Hukuk Hâkimliği görevlerinde bulunmuştur.

28.10.1963 tarihinde Yargıtay Üyeliğine, 7.6.1973 gününde de Yargıtay Büyük Genel Kurulu tarafından Onüçüncü Hukuk Dairesi Başkanlığına seçilen Mehmet Derviş Turhan, bir ara ek görev olarak Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı da yapmıştır.

Yargıtay Onüçüncü Hukuk Dairesi Başkanı iken, 15 Eylül 1980 günü Yargıtay Büyük Genel Kurulu'nca Yargıtay Birinci Başkanlığına seçilen Mehmet Derviş Turhan, bu görevinden 3 Ağustos 1984 günü yasal yaş sınırının nedeniyle emekliye ayrılmıştır.

SAYIN KONUKLAR, DEĞERLİ MESLEKTAŞLARIM.

Büyük Türk Ulusu adına adalet dağıtma görevini yerine getirmekte olan mahkemelerimiz yasal tatil süresi bittiğinden bugün yeni çalışma dönemine girmiş bulunuyorlar. 1981 -1982 Adalet Yılına Yüce Türk Ulusu'na hayırlı ve uğurlu olması dileğiyle açıyorum. Toplantımıza onur verdiğinizden dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Yeni Adalet Yılına girerken geçen yıl içinde sonsuzluğa göçen Hâkim ve Cumhuriyet Savcılarına ve diğer adalet görevlilerine Tanrı'dan rahmet diler, aziz anıları önünde saygıyla eğilirim.

Her yıl birkaç seçkin arkadaşımızı topluluğumuzdan uzaklaşmak zorunda bırakan yaş sınırı hükümleri, bu yıl da bizi bir kısım meslektaşlarımızın çalışma ve yardımından yoksun bırakmıştır. Bazı arkadaşlarımız da kendi istekleriyle emekliye ayrılmışlardır. Gerek Yargıtay toplumundan, gerekse hâkimliğin çeşitli kademelerinden geçen yıl emekliye ayrılan ve yaşamlarının en verimli yıllarını adalet hizmetine vermiş olan bu arkadaşlarımızı takdir duyguları ve saygıyla selâmlar, bundan sonraki yaşamlarında sağlık, mutluluk ve uzun ömürler dilerim.

12 EYLÜL HAREKÂTI

12 Eylül 1980'den önceki Adalet Yılı Devletimiz ve Ulusumuz için büyük tehlikeler, sürekli sarsıntılar doğuran huzursuzluklar içinde geçmiştir.

Anayasamızın 3. maddesinde "Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür" denilmektedir. Son yıllarda girilen eylemlerle bu bütünlük ortadan kaldırılmak istenmiş ve Devlet tehlikeye düşürülmüştür.

Gerçekten, Harekâttan önceki Adalet Yılında anarşi doruğa çıkmış, bölücülük yaygınlaşmış, Demokratik sistemin temel müessesesi olan Parlamento Görevini yapamaz hale gelmiş, can ve mal güvenliği ortadan kalmış ve ülkemiz iç savaş eşiğine getirilmiştir.

Hukuk devletinde, kişinin en son dayanağı, sığınağı, hak arama yeri yargı organları, bu organlarda görev alan hâkimler, tümüyle adalet kuruluşudur. Son

yıllarda Hâkimler, Cumhuriyet Savcıları tehdit ediliyor, yaralanıyor hatta sokak ortasında ya da kapıları çalınarak öldürülüyordu. Ulus adına yargı yetkisini kullananlara karşı girişilen bu saldırılar "ülkenin temeli" olan adaleti sarsmağa başlamıştı. Ancak Hâkim ve Cumhuriyet Savcılarımız bu can güvensizliğine rağmen hukukun işlerliğini sağlamak amacıyla görevlerini tam bir özveri ve sorumluluk bilinci içinde sürdürmüşlerdir.

Ülkemizin düşürüldüğü tarihinin bu en bunalımlı döneminden kurtarılması için Türk Silâhlı Kuvvetleri, bir kısım basın ve kuruluşlar uyarılarda bulundular. Geçen Adalet Yılı'nın açış konuşmasında da, "Ülkenin yönetiminde görev alan tüm sorumluların ve bütün kuruluşların öz varlığımıza yönelik iç ve dış kökenli tehlikelerin bilinci içinde her türlü yan düşünceyi ve kısır çekişmeleri bir yana bırakarak Atatürk Milliyetçiliği, Atatürk ilkeleri doğrultusunda birleşmeleri, elbirliği, gönülbirliğiyle önlemler saptayıp vakit geçirmeden uygulamaya koyabilmeleri" gereğine işaret edilmişti. Tüm ısrarlı uyarıların bir sonuç vermemesi üzerine, Türk Silâhlı Kuvvetleri; Ulusun birliğini, ülkenin bölünmezliğini, car) ve mal güvenliğini, sosyal adalete, kişinin hak ve özgürlüğüne, Atatürk ilkelerine dayalı parlamenter demokratik bir düzenin gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla 12 Eylül 1980 günü tarihi bir görev yüklenerek devlet yönetimine tümüyle elkoymuştur.

12 Eylül Harekatı'ndan sonra Hâkim ve Cumhuriyet Savcılarımız görevlerini huzur ve güven içinde yürütmektedirler. Bu kıvanç verici ortamı sağlayan Türk Silâhlı Kuvvetleri'ne yargı adına en içten teşekkürlerimi sunmayı zevkli bir ödev sayarım.

ATATÜRK'ÜN HUKUK DEVRİMİ

Sayın Dinleyicilerim,

1981 -1982 Adalet Yılı açılış töreninin, tüm yurt düzeyinde ulusça kutladığımız Atatürk'ün 100. doğum yıldönümüne rastlaması mutlu bir olaydır. Bu vesile ile büyük Atatürk'ün önder kişiliği üzerinde durmak ve O'nun Hukuk Devriminden söz etmek isterim.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Ulu Önder Atatürk, olağanüstü kişiliğiyle dünyayı etkilemiş, özellikle Kurtuluş Savaşı ve Devrimleri ile bütün tutsak uluslara örnek olmuştur. Sömürge durumundan kurtulmak ve bağımsızlığa kavuşmak isteyen ülkeler Atatürk'ü önder bilmişlerdir.

Mustafa Kemal'in düşüncesinde ulusal kurtuluş, ulusal bağımsızlık ve ulusal egemenlik gerçeği gizliydi. Bu gerçek yalnızca Türk Ulusu'na değil, bütün mazlum uluslara yeni doğuşlarını ve zulmün yenilişini müjdeliyordu.

O'nun "Şarktan şimdi doğacak olan güneşe bakınız. Bugün günün ağardığını nasıl görüyorsam, uzaktan bütün Şark milletlerinin de uyanışlarını öyle görüyorum. istiklâl ve hürriyetine kavuşacak olan çok kardeş millet vardır. Onların yeniden doğuşu, şüphesiz ki terakkiye ve refaha müteveccih vukubulacaktır. Bu milletler bütün güçlülere ve bütün manilere rağmen muzaffer olacaklar ve kendilerini bekleyen istikbale ulaşacaklardır.

Müstemlekecilik ve emperyalizm yer yüzünden yok olacak ve yerlerine milletler arasında hiçbir renk, din ve ırk farkı gözetmeyen yeni bir ahenk ve işbirliği çağı hâkim olacaktır.

Size bu sözleri söyleyen Cumhur Reisi değil, sadece Türk Milleti'nin bir ferdi

olarak Mustafa Kemâl'dir. Bu hususa bilhassa nazarı dikkatinizi celbederim" diyen sözleri tüm mazlum ulusların, ulusal kurtuluşlarına, ulusal bağımsızlıklarına kavuşmalarına ve zulmün yenilişine yetmiştir.

Türk tarihinde birçok büyük devlet adamı, değerli asker, eşsiz komutan ve üstün nitelikte kişiler yetişmiştir; ancak Atatürk'ün bunlar arasında müstesna bir yeri vardır. O, tüm insanlığın büyüklüğünde birleştiği eşsiz bir dahi idi. Çürümüş ve çökmekte olan Osmanlı imparatorluğu toplumundan yeni bir ruhla dipdiri bir yirminci yüzyıl Türkiye'sini yaratmıştır.

Atatürk her şeyden önce bir devrim lideridir. O, devrimlerimizin yaratacısı, kurucusu ve koruyucusudur. Bugünkü toplumumuzun yapısı Atatürk'ün yarattığı devrimin sonucudur.

Atatürk devrimlerinin amacı Türk Devleti'nin tüm modernleşmesidir. O'nun devrimlerinde temel saydığı koşul ve amaç ülkesini ortaçağ düşüncesinden kurtararak Türk Ulusu'nu uygar Batı topluluğunun ön safına ulaştırmaktır.

Bilindiği gibi Osmanlı imparatorluğu döneminde hukuk, din kurallarına bağlanmış, devlet işleri din kurallarına göre yürütülmüş ve din adamlarının denetimine bırakılmıştı. Bu düzenin sürdürülmesi büyük sakıncalar doğuracaktı. Zira, din kuralları ebedi, yani değişmez kurallardır. Yaşam ise sürekli değişiklik içindedir ve hukuk kurallarının da gereksinmelere göre değişeceği doğaldır, öyle ise modern toplum düzeninin ihtiyaçlarını ancak lâyük hukuk kuralları karşılayabilirdi ve hukuk ile dinin birbirinden ayrılması, hukukun din karşısında tarafsız olması zorunlu idi. İşte Atatürk'ün gerçekleştirdiği Hukuk Devrimi ile dinsel hukuktan batı hukukuna geçilmiş ve böylece Türk Toplumunu Avrupa hukuk sistemine katılmıştır. Bu yolda atılmış önemli adım yeni Devletin temelini kuran 1921 Anayasası'dır. Bundan sonra Türk Kanunu Medenisi, Ticaret Kanunu, Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu, Ceza Kanunu, icra ve iflâs Kanunu kabul edilmiş, daha sonrada ülkemizi çağdaş uygarlık düzeyine erişmeyi amaçlayan bir çok kanunlar çıkarılmış ve halen yürürlüktedir. Bunlardan bir bölümü devrim kanunlarıdır. 1961 Anayasası'nın 153. maddesi devrim kanunlarından sekizinin taşıdığı hükümlerin Anayasaya aykırı olduğunun ileri sürülemediğini Öngörmüştür. Anılan maddede yer alan sekiz kanundan birisi de Hukuk Devrimi ile ilgili Türk Medenî Kanununun evlenme akdinin evlendirme memuru tarafından yapılacağına ilişkin medenî nikâh esasları ile aynı Kanunun 110. maddesinde belirtilen medenî nikâh yapılmadan evlenmenin dinî merasiminin yapılamayacağı esaslarıdır.

Büyük Atatürk 1925 yılında Ankara Hukuk Fakültesi'ni açarken, adalet ve hukukun her şeyin temeli olduğunu, Cumhuriyetin yapıcısı ve kollayıcısı olan bu büyük kuruluşun açılışında duyduğu mutluluğu hiçbir girişimde duymadığını açıklamak suretiyle hukuka saygı ve hukukçuya güven düşüncesinin en belirgin örneğini vermiş ve ayrıca "Bir hükümet ancak adaletle dayanabilir. Bağımsızlık, özgürlük ve her şey adaletle var olur... Bir ülkede adalet olmazsa o ülkede anarşi var demektir. Orada özgürlük yok demektir" diyerek yargının bağımsızlığını ve hâkimlerin güvencesini savunmuştur.

Atatürk'ün gerçekleştirdiği hukuk devrimi Cumhuriyetin en güçlü eserlerinden biridir, iftiharla ifade edebiliriz ki Türk hâkimleri devrim kanunlarının uygulanmasında; o kanunların devrimci niteliklerini daima gözönünde tutmuşlar, toplum bünyesine ve yararına yerleştirilmesinde başarı göstermişlerdir.

HUKUK DEVLETİNDE YARGI GÜCÜ

insan topluluklarının devlet halinde oluşmaya başladığı ilk zamanlardan beri hakkın yerine getirilmesi, adalet dağıtma işi devletin en önemli görevi sayılmıştır. "Adalet Mülkün Temelidir" ilkesi yüzyıllarca önce ortaya atılmış ve bugüne kadar gerçekliğinden hiçbir şey yitirmemiştir.

Çağdaş hukuk devletinde adalet dağıtma görevi bağımsız mahkemelere verilmiştir. Yürürlükteki Anayasamız da bu görevin bağımsız mahkemeler tarafından yerine getirilmesini öngörmüştür.

Yargı kuruluşumuzun yapısı Anayasamızda belirtilmiştir. Anayasanın 132. maddesinde hâkimlerin görevlerinde bağımsız oldukları, Anayasaya, kanuna, hukuka ve vicdanî kanaatlerine göre hüküm verecekleri, yasama ve yürütme organları ile idarenin mahkeme kararlarına uymak zorunda olduğu, bu organlar ve idarenin, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremeyeceği ve bunların yerine getirilmesini geciktiremeyeceği hükmü yer almış ve

133.maddesinde de hâkimlerin azlolunamayacağı, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamayacağı, bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylıklarından yoksun kılınamayacağı öngörülmüştür. Böylece Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlerin teminatı esasını benimsemekle, Türk hâkimi önünde hak iddia eden herkesin hakkını en kutsal ve en dokunulmaz bir güvenceye bağlamıştır.

Bağımsızlık ve güvence, hâkimleri ayrıcalıklı kılmak için değil, toplumda yaşayan insanların haklarından emin olmaları, gelişmeleri ve demokrasiden gereği gibi yararlanmaları için çağdaş Anayasalarda kabul edilmiştir.

Siyasal iktidar tarafından atanan,görevinden alınabilen, yerinin veya görevinin değiştirilmesi her zaman mümkün bulunan bir hâkimin, bağımsızlığından söz edilemez. Güvence ve bağımsızlıktan yoksun hâkimlerin verecekleri kararlar ne kadar doğru olursa olsun, halk tarafından kuşku ile karşılanır ve çok zaman halk o kararlara karşı saygı göstermez. Bu hal toplumun adalete karşı olan güvenini sarsar.

Bugün yurdumuzun en önemli sorununun ekonomik alanda kalkınma olduğu konusunda kimsenin kuşkusunu bulduğumu sanmıyorum. Bir ülkede gerçek ekonomik kalkınma ancak adalet işlerinin aksamadan yürütülmesine bağlıdır. Parasını ekonomi alanına yatırmak isteyen sermaye sahibinin, emeğini değerlendirecek işçinin korkusuz ve kaygısız olarak kendilerine düşeni yapabilmeleri mahkemelerin kanuna uygun ve çabuk kararlar vermesine, bu kararların tezelden yerine getirilmesine ve bunun böyle olduğuna herkesin inanmış bulunmasına bağlıdır. Adalete güven bulunmayan ülkelerde yerli ve yabancı sermaye işe atılmaya pek hevesli olmaz. Uğrayabileceği haksızlığı kolayca giderme olanağına sahip olduğuna inanmayan işçi kendisini işine 3ereği gibi bağlayamaz, işveren de böyle bir durumda işçiye karşı gerekli 9üveni göstermez. Bu hal iş hayatının gelişmesini önler ve ekonomik yönden kötü sonuçlar meydana getirir. Öyle ise adalet işlerinin iyi ve çabuk görülmesi ekonomik kalkınmanın ilk koşullarındandır.

Bir toplumda halk adalete inanmaz duruma gelmişse o rejim çürümüş demektir ve kısa bir zamanda çökmeye mahkûmdur. Toplumda yaşayan insanların haklarından emin olmaları, gelişmeleri ve demokrasiden gereği gibi yararlanmalarını için çağdaş Anayasalarda kabul edilmiş bulunan güvence ve bağımsızlıktan hâkimi yoksun kılmak

veya bağımsızlık ve güvenceyi daraltmak suretiyle hâkimleri yürütme organlarının etki alanına sokmak çok sakıncalı ve tehlikelidir. Türkiye demokratik bir hukuk devleti olduğuna, çağdaş hukuk devleti; yasama, yürütme ve yargı erklerinin dengeli şekilde ayırımı esasına dayandığına göre, yargı erkine çağdaş anayasaların temel hükümleriyle verilen hak ve yetkilerine dokunulmaması, dolaylı dahi olsa mahkemeleri etkileyici, bağımsızlıklarını zedeleyici tasarruflardan kaçınılması gerekir. Aksine bir tutum hukuk devleti niteliğine gölge düşürür.

13/5/1981 tarih ve 2461 sayılı Kanunla Yüksek Hâkimler ve Yüksek Savcılar Kurulları kaldırılmış ve bunların yerine Yargıtay, Danıştay ve Uyuşmazlık Mahkemesi Üyelerinin seçimi ile Yargıtay ve Danıştay üyeleri dışında kalan adlî ve idarî yargı hâkim ve savcılarının özlük işlerini yürütmek üzere Adalet Bakanının Başkanlığında Yargıtay ve Danıştay Genel Kurullarının kendi daire başkan ve üyeleri arasından göstereceği adaylardan, Devlet Başkanınca seçilen ikişer asıl, ikişer yedek üye ile Adalet Bakanlığı Müsteşarı ve Özlük işleri Genel Müdüründen oluşan Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu öngörülmüştür. 2462 sayılı Kanunla da 2556 sayılı Hâkimler Kanununun bazı maddeleri değiştirilmiş ve bu Kanuna üç ek madde ilâve edilmiş bulunmaktadır. Bu değişiklikler ve düzenlemeler nedeniyle yargı bağımsızlığı ve hâkim teminatı, basında ve bilimsel alanda tartışma konusu yapılmıştır. Gerçekten bu iki Kanun hükümlerinin incelenmesinden Kurul'un oluşmasında Adalet Bakanlığı'na ağırlık verildiği anlaşılmaktadır.

Silâhlı Kuvvetler Yönetiminin iyi niyetinden ve tarafsızlığından kimse kuşku duymamaktadır. Gerek Devlet Başkanı gerek Adalet Bakanı siyasal etki alanının dışındadırlar. Duyulan kuşklar ve kaygılar bugünün yönetimi için değil, sonraki dönemlere ilişkindir, ileride demokratik düzene geçildiğinde siyasal bir makamın temsilcisi olan Adalet Bakanının siyasal etkiler dışında kalamıyacağı kuşkusunu ister istemez duyulacaktır. Eski dönemlerde hâkimler hakkında yapılan bazı kanunsuz tasarruflar ileride bu tür davranışların olabileceğini düşünenlere hak vermektedir. Nitekim, Adalet Bakanlığı'nın hâkimler hakkındaki 1960 öncesi siyasal amaçlı emeklilik, atama ve yer değiştirme işlemleri bilinen bir gerçektir. Bu nedenle 2461 ve 2462 sayılı Kanunların tekrar gözden geçirilerek ileride sakınca doğurabilecek hükümlerin değiştirilmesi gerektiği ve yeni Anayasa hazırlanırken hâkimlerin görevlerini herhangi bir endişeye kapılmadan yapabilmelerinin, siyasal iktidarların etkisinden uzak tutulmasının sayısız yararlar sağlayacağı inancındayım.

YARGITAY VE MAHKEMELERİN ÇALIŞMASI

Ülkemizde adalet mahkemeleri her yıl yaklaşık üç milyon davaya bakmaktadır. Bugün normal olarak bir ağır ceza mahkemesinin yılda ortalama 250, asliye ceza ve asliye hukuk mahkemelerinin 500-750, sulh hukuk ve sulh ceza mahkemelerinin de 1000 -1200 davaya bakabilecekleri kabul edilmektedir. Oysa, mahkemelere gelen iş sayısı bu rakamların çok üstündedir.

Edindiğimiz bilgilere göre 1970 yılından bu yana, adalet mahkemelerinin iş hacminde, anlaşmazlıkların türü itibariyle artış oranı % 40 ilâ % 400'e ulaşmış olup 1979 -1980 yılı içerisinde mahkemelerde görülmekte olan dava adedi 2.806.569'dur. İş hacmi ve mevcut hâkim kadrosu gözetilerek daha 1042 hâkime ve kurulup ta faaliyete geçirilmeyenlerle birlikte 301 yeni mahkemeye ihtiyaç duyulmaktadır.

Bugüne kadar gereksinme duyulan hâkim kadrosu sağlanamamış, yeter sayıda mahkemeler kurulamamış ve ihtiyaç duyulan mahkemelerin işi de böylece öbür

mahkemelere yüklenmiştir. Bir günde 40 - 50 davanın görüldüğü mahkemeler vardır.

Her yıl nüfusumuzun hızla çoğalmasının, ekonomik ve sosyal ilişkilerin artmasının hukuk açısından yeni iş ve davalara neden olması doğaldır. Örneğin, nüfusun çoğalmasıyla konut ve iş yeri ihtiyacı bu artış karşısında doğal olarak artmaktadır. Mevcut konut ve işyerleri ihtiyacı karşılayamamaktadır. Bunun sonucu olarak da mal sahibi - kiracı uyuşmazlıkları çok artmıştır. Bu tür davaların azalması ancak Devletin bu işe el atması ve inşaatı hız verilmesiyle mümkün olacaktır.

Mahkemelere gelen iş sayısının yıldan yıla artması, hâkimlerimizi altından kalkılması çok zor bir duruma sokmaktadır. Hâkimin baktığı davaların sayısının bir insanın gücüyle karşılanamayacak kadar çok bulunması yüzünden hâkimin iş yükü altında ezildiğinin yurttaşlar arasında yayılmış olması, onun kararlarının doğru olmadığı izlenimini uyandırabileceğinden, böyle bir durum kararlara karşı sosyal güveni sarsar.

Hâkimlerimizin büyük bir iyiniyet ve özveri ile çalışmaları bu ağır yükün altından kalkmaları için yetmemektedir, iş sayısının boyuna çoğalması, hakim ve mahkeme sayısının ise bu oranda artırılmaması sonucu davaların karara bağlanması gecikmektedir. Oysa, süratli bir yargılamadan yararlanmak insan için temel haklardan birisini oluşturmaktadır. Gereksiz ve yersiz gecikme haksızlığın giderilmesi olanağını ortadan kaldırmakta ve davaların gecikeceğine ilişkin bir inancın vatandaşlar arasında yaygınlaşması, hakkın yargı mercileri önünde aranmasından vazgeçilmesi ve hukuk dışı araçlara başvurulması sonucunu doğurmaktadır. Özellikle enflasyonun yaygınlaştığı bir ortamda, kanuna uygun hüküm verilmiş olmasına rağmen davacının aslında davasını geniş ölçüde kaybetmiş bulunması sonucu doğmaktadır. Adalet, ancak sür'atle gerçekleşirse değer kazanır. Geç adalet tecellisi toplumda huzursuzluk yaratır ve adalete karşı olan saygı ve güveni sarsar. O halde, mahkemelerde ve adalet dairelerinde, işlerin uzadığından ve hakkın çabuk yerine getirilemediğinden ötürü yapılan şikâyetleri ortadan kaldırmak için davaların uzamasını önleyecek tedbirlerin bir an önce alınması zorunluğudur.

Her ne kadar yargının işlemesinin çabuklaştırılması amacı ile Ceza ve Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunlarında yapılan bazı değişiklikler özleneni bir ölçüde sağlayacak içerikte ise de; temelde soruna köklü çözümler getirecek bir yargı reformuna gidilmesi gerektiğinde kuşku yoktur.

Bugün için iş miktarı çok olan il ve ilçelerde yeni mahkemeler kurulması, hâkim ve personel kadrosunun artırılması yoluna gidilmesi bir çare olarak düşünülebilir. Ancak bu düşüncenin de soruna yeterli bir çözüm getirmeyeceği bilinmelidir.

Yargıtay'ın çalışmalarına gelince : 1980 yılında Yargıtay'a 159.855 Hukuk, 63.913 Ceza olmak üzere toplam 223.768 dava dosyası gelmiştir. Bir önceki yıldan kalan 14.997 dava ile birlikte 238.765'e ulaşan işten, 222.049'u sonuçlandırılmış, geri kalan 16.716 dava 1981 yılına aktarılmıştır. Genel Kurullarda incelenen dosya sayısı çıkarıldığında, her bir hukuk ve ceza dairesinde ortalama bir günde 90 dosya incelenmekte, tüm daireler ve Genel Kurullarda ise bir günde ortalama incelenen dosya sayısı (1000)'i aşmaktadır.

Yargıtay hâkimlerinin çok çalışması, tükenmeyen gayreti ve mesleğe karşı gösterdikleri özveri ve bağlılıkları sayesinde bu kadar işin altından kalabilmektedirler. Ancak az önce verilen rakamlar karşısında, Yargıtay'ın hukuk

yaratmak ve içtihat birliğini sağlamak olan asıl görevini eksiksiz yerine getirdiği söylenemez.

Unutmamalıdır ki kanunu uygulayan kimse de nihayet bir insandır. Vücudu ve kafası ne kadar sağlam, meslekte bilgisi ve tecrübesi ne kadar çok olursa olsun, ona belli sınırı aşan bir yük yüklenince kendisinden beklenen titizliği göstermesi ve çalışmasının umulduğu gibi verimli olması olanaksızdır. Öyle ise kanunun gereği gibi uygulanmasını sağlamak için hâkime verilecek işlerin normal bir sayıyı aşmaması gerekir.

ÜST MAHKEMELER KURULMASI SORUNU

Yargıtay bir prensip mahkemesidir. Hukukî yönlerin dışındaki hususlar yani maddi olay ve delilleri takdir ile uğraşmamalıdır. Ancak bu takdirde hukuk yaratıcılığı görevini gereği gibi yerine getirebilir, işin yenilmesi için daire sayısının çoğaltılması geçici bir önlem olabilir. Bu yola başvurulması aynı tür davaların daireler arasında dağılması sonucu içtihatlar arasında birlik sağlanmasını güçleştirmekte ve bu nedenle son yıllarda eskisine oranla daha çok içtihadı birleştirme yoluna başvurulmasına gereksinme duyulmaktadır. O halde önlem ne olmalıdır? Öteden beri üzerinde durduğumuz husus vatandaşların, mahkemelerden verilen kararlara karşı doğrudan doğruya Yargıtay'a gelecek yerde basamak bir yargı yerine, yani ilk mahkemeler ile Yargıtay arasında kurulacak üst mahkemelere başvurusudur, ilk mahkemeler ile Yargıtay arasındaki böyle bir derece mahkemesi bir prensip mahkemesi olan Yargıtay'ın yükünü hafifletecek ve asıl görevini en iyi bir biçimde yerine getirmesini sağlayacaktır.

Üst mahkemelerin kurulması için yeter sayıda yetişmiş hâkim bulunmadığı ve bütçe olanakları vatandaşları hukukî güvenceden yoksun bırakmak için yeter bir neden değildir. Zira, belli bir süre içinde hâkim yetiştirilmesi mümkün olduğu gibi Devlet bütçesinden böylesine önemli bir iş için yeteri kadar ödenek ayrılması da mümkündür.

1963 yılında Adalet Bakanlığı'nca hazırlanan "Adliye Mahkemelerinin Kuruluşu" Hakkında Kanun tasarısının gerekçesinde, yurttaşlara yeni bir hukukî teminat sağlamak ve Yargıtay'ı n altından kalkılmaz hale gelen yükünü hafifletmek, esas görevini yapabilir duruma getirmek amacıyla, Türkiye'nin 25 yerinde Üst Mahkemeleri kurulması ve 1964 Eylül'ünden itibaren faaliyete geçmesi öngörülmüştü. Bu tasarı kanunlaşamadı. Yine Üst Mahkemelerin kurulması konusunda Yargıtay'ca hazırlanan ve 1975 yılında Adalet Bakanlığı'na verilen yasa taslağı da kanunlaşmamıştır. Büyük bir önem taşıyan bu konu üzerinde durulmalı, bazı sakıncaları giderilmek suretiyle bünyemize uygun üst Mahkemeler kurulması bir an önce gerçekleştirilmelidir.

ADALETİN DİĞER SORUNLARI

Her Adalet Yılı'nın açılışında adalete ilişkin sorunlar dile getirilmekte, dilekler ifade edilmektedir. Bu yıl da gelecekteki çalışmaların daha iyi, daha kusursuz olmasını sağlama yolunda gerçekleştirilmesini arzuladığımız bazı önlemleri az önce ifade ettim. Diğer sorunları da özet olarak belirtmek istiyorum:

Sayın Konuklar,

Değerli Meslektaşlarım.

Kendisinden toplum yaşamı içinde adalet dağıtımı gibi en kutsal bir görevin

yerine getirilmesini beklediğimiz hâkimin, bu görevini her türlü geçim endişesinden uzak olarak ve huzur içinde yapabilmesi için lâyük olduğu hayat düzeyini sağlamak kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Anayasamızın 134. maddesinde, hâkimlerin aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işlerinin kanunla düzenleneceği öngörölmüştür. Hâkim ödeneği hakkında Anayasada yer alan bu hükmü maddi yönden düşünmemelidir. Bu hükümden güdülen amaç hâkimin görevinin özel önemi nedeniyle ve bu öneme uygun olarak ona diğer kamu görevlilerinden farklı ödemeler yapılmasını sağlamaktır.

Hâkimler, hâkimlik kürsülerinde yetişir ve tecrübe sahibi olurlar. Bir Hâkim ancak 8 -10 yıl fiilen çalışma ile bu tecrübeyi kazanabilir. Bugün hâkimlik kürsülerinde yetişmiş, tecrübeli hâkimlerimizin maddi sıkıntılar yüzünden meslekten ayrıldıklarını görmekle büyük üzüntü duymaktayız. Halen açık Hâkim ve Savcı sayısı 1300'e ulaşmıştır.

Bu durum karşısında, hâkimlik mesleğinin gereken çekiciliği kazanmasını sağlamak üzere yeterli önlemler bir an Önce alınmalı ve yeni Anayasaya bu konuda gerekli hükümler konulmalıdır.

Bu arada, hâkim yetiştirme işi titizlikle ele alınarak hâkimlerin nitelik ve bilgi bakımından yetiştirilmesi için önlem alınması gerekmektedir. Bugünkü staj sistemi yetersiz bulunmaktadır. Aday kişiler çaba gösterdiği takdirde bir şeyler öğrenebilmektedir. Bu nedenle hâkim yetiştirilmesi konusu üzerinde durulup staj sağlam bir düzene bağlanmalı ve meslek özendirici koşullara kavuşturulmalıdır.

Adalet hizmetlerinin gereği gibi yerine getirilmesinde büyük katkıları bulunan Adalet Personelinin maddi olanaklarının günün ekonomik koşullarına göre düzeltilmesi zorunludur. Diğer kamu kesiminde çalışan personele çeşitli tazminatlar verilmesi Adalet Personeli ile bunlar arasındaki ücret dengesini büyük ölçüde bozmuş, Adalet Personelinin mağduriyetine neden olmuştur.

iyi bir ceza adaleti; mükemmel bir adlî zabıta kuruluşu ile gerçekleştirilebilir. Soruşturmaların, bu konuda yetişmiş, adaletin emrindeki polisler tarafından yapılması, ceza işlerinde çabukluğu sağlayacağı gibi adalet işlerinde bilgi ile yürütölen bir soruşturma ve delillerin saptanması, hüküm ve kararlarında hâkime kolaylık ve isabet sağlayacaktır.

Soruşturmaların idarî zabıta tarafından yapılması, doğru yapılırsa dahi toplumda güven uyandırmamakta ve adlî zabitanın, idarî zabıta içinde tutulması yürütmenin yargıya müdahalesi görüntüsünü vermektedir. Onun için Cumhuriyet Savcılarının görevlerini kolaylaştırmak, suç ve suçluyu en kısa zamanda tüm delilleriyle meydana çıkarmak, polisin taraf tuttuğu yolundaki söylentileri ve kuşkuları ortadan kaldırmak gibi büyük yararları bulunan Cumhuriyet Savcılıklarına bağlı "Adlî Zabıta" vakit geçirilmeden kurulmalıdır.

Ceza adaletinin amaçlarından birisi suçluluğa engel olmaktır. Bunun için suç sayılan eylemlere karşı cezalar öngörölmüştür. Öte yandan cezasını çeken suçlunun topluma pişman olmuş, uslanmış ve dürüst yaşamaya karar vermiş bir vatandaş olacak geri dönmesini sağlayacak önlemlerin de alınması gerekir. Cezasını çektikten sonra yeniden suç işleyecek kişiye son suçtan verilecek ceza, koşullar varsa artırılarak verilecektir. Yine bir kimse daha önce işlemiş olduğu bir suçtan ötürü cezası ertelenmiş ise yeni bir suç işlemesi halinde, koşulları varsa erteleme kararı kaldırılarak

eski cezası ile birlikte yeni suçunun cezasını da çekecektir. Ancak bu önlemlerin yürütülebilmesi her şeyden önce hâkim önüne getirilen kimsenin evvelce suç işleyip işlemediğinin bilinmesine bağlıdır, işte bu amacın gerçekleştirilebilmesi için 4664 sayılı Adlî Sicil Kanunu çıkarılarak 1944 yılında yürürlüğe girmiş, fakat istenilen sonuca ulaşamamıştır. Artan suç ve suçlu sayısı, Adalet Ba-kanlığı'ndaki personel kadrosunun yetersizliği nedeniyle adlî sicil fişleri zamanında tasnif edilip bültenlere geçirilememiş ve böylece fiş birikimi olmuştur. Bunun sonucu olarak herhangi bir kişi hakkında istenilen bilgi tam olarak verilememektedir. Adlî sicildeki birikimin ortadan kaldırılması ve istenilen sonucun alınabilmesi için bir an önce çağdaş bir araç olan bilgisayarlıdan yararlanma olanakları sağlanmalıdır.

Bu arada Adalet Bakanlığı'nın, adlî sicil fişlerinin bastırılması işlemlerine hız verdiğini ve bu yıl sonunda bütün cürüm fişlerinin baskı işleminin bitirilerek bülten haline getirileceğini memnuniyetle öğrenmiş bulunmaktayız.

Mahkemelerin, Hâkim ve Savcılarının, adliye yardımcı personelinin sorunlarının ve adalete ilişkin diğer sorunların bu kısa zamana sığdırılması mümkün bulunmamaktadır. Onun için sözlerimi daha fazla uzatmayarak konuşmama burada son vermek istiyorum.

Bugün kürsülerine çıkmış olan ve adalet dağıtmak gibi kutsal bir görevi yüklenmiş bulunan hâkim ve savcılarımızın Türk Toplumuna hayırlı ve uğurlu hizmetler yapacaklarına, toplumumuza güven ve huzur getireceklerine inanıyoruz.

Büyük özveri ve iyiniyetle çalışan meslektaşlarımı yeni çalışma yılına girdiğimiz bugünde sevgi ve saygıyla selâmlar, yeni yılın hayırlı ve başarılı olmasını dilerim.

Toplantımıza onur verdiğinizden ve beni sabırla dinlemek zahmetinde bulunduğunuzdan dolayı teşekkür eder, saygılar sunarım.